

SWEDISH
ENVIRONMENTAL
PROTECTION
AGENCY

PM
2026-02-19

Ärendenummer
NV-09546-24

Naturvårdsverket – Särskild redovisning för civilt försvar

1. Inledning

Naturvårdsverket har sedan 2022 uppdraget som beredskapsmyndighet och har sedan dess successivt byggt upp sitt beredskapsarbete. Under 2025 har myndigheten tagit ett tydligt förmågekliv, både i utvecklingen av den interna förmågan och i rollen att stödja externa aktörer inom de viktiga samhällsfunktionerna avlopp och avfall. Årets arbete har också bidragit till att förtydliga Naturvårdsverkets roll i beredskapssystemet. Beredskapsfrågorna har fått en mer central plats i verksamheten, bland annat genom en förtydligad arbetsordning och ett bredare internt engagemang kring beredskapsrelaterade frågor.

2. Genomförda åtgärder för stärkt civilt försvar

2.1. Organisationsberedskap och styrning

Under 2025 har Naturvårdsverkets arbete utgått från Myndigheten för civilt försvars föreskrifter (MSBFS 2025:4) om myndigheters uppgifter inför och vid höjd beredskap.

Inom ramen för detta har vi arbetat med att ta fram en krigsorganisation. Som ett första steg har vi gjort en genomlysning av en stor del av myndighetens verksamhet i syfte att identifiera vilka delar som är av betydelse för totalförsvaret. Denna analys är en viktig grund i det fortsatta arbetet som kommer att pågå under 2026, då fokus ligger på att ta fram planer i enlighet med föreskrifterna.

Analysen av totalförsvarsuppgifter har också varit viktig i arbetet med att tydliggöra Naturvårdsverkets roll som beredskapsmyndighet. Den visar att vårt beredskapsuppdrag är bredare än bara avlopp och avfallshantering och även omfattar andra delar av myndighetens verksamhet som är betydelsefulla för totalförsvaret. Dit hör bland annat tillsynsvägledning och tillståndsprövningar enligt miljöbalken och tillhörande författningar, samt myndighetens roll som fastighetsägare. Dessutom kartläggs för närvarande, som en del av den fördjupade utvärderingen av miljömålen 2027, synergier och målkonflikter mellan miljömålen och målen för Sveriges totalförsvare.

Naturvårdsverket har under 2025 även påbörjat arbetet med att ta fram en tioårsplan för myndighetens beredskapsarbete. Planen är en förutsättning för att

skapa en helhetsbild av strategisk och långsiktig planering av myndighetens beredskapsarbete, som omfattar flera delar av myndigheten.

Myndigheten har under året fördjupat arbetet med att stärka den fysiska säkerheten i sina lokaler. Med stöd av en konsult har vi kartlagt nödvändiga åtgärder i Stockholm för att uppfylla säkerhetsskyddslagen och förbättra möjligheterna att verka vid störda förhållanden. Vissa kortsiktiga förbättringar har genomförts i både Stockholm och Östersund, och en översyn av sambandsförmågan har påbörjats.

Under året har Naturvårdsverket även vidareutvecklat sitt säkerhetsskyddsarbete, bland annat genom uppdaterade rutiner och förändrade processer för säkerhetsprövningar av personal. Arbetet med att revidera säkerhetsskyddsanalysen har slutförts, och i januari 2026 beslutades om en ny säkerhetsskyddsanalys och säkerhetsskyddsplan.

Sammantaget har dessa åtgärder kopplade till organisationsberedskap och styrning ökat myndighetens interna förmåga att dels förstå vår roll och leva upp till de krav som ställs på beredskapsmyndigheter, dels att verka som beredskapsmyndighet såväl före som under höjd beredskap.

2.2. Kommunikationsberedskap

Under 2025 har Naturvårdsverket påbörjat en förmågeförflyttning mot en mer effektiv kommunikation vid kris och höjd beredskap. Internt har vi i ökad utsträckning kommunicerat om vår roll som beredskapsmyndighet både brett inom myndigheten. Vi har genomfört utbildningsinsatser, artiklar på intranätet och aktiviteter vid medarbetardagar, samt mer specifikt övningar i samband med chefsdagar. Myndigheten har även tagit fram en kommunikationsstrategi som ska tydliggöra vår roll i totalförsvaret. Naturvårdsverket har genomfört en översyn av rollkort för kriskommunikationsgruppen och utbildat berörda medarbetare i delar av ramverket för gemensamma grunder som Myndigheten för civilt försvar har tagit fram. Vidare har myndigheten infört en SMS-tjänst för snabb intern kommunikation vid krissituationer.

Externt har vi tillsammans med våra systemmyndigheter inom beredskapssektorn tagit fram rutiner, checklistor och en gemensam plan för samordnad kommunikation vid en krissituation. Vi har också övat på att identifiera otillbörlig informationspåverkan tillsammans med aktörer inom sektorn. Dessa insatser bidrar sammantaget till att säkerställa korrekt, snabb och samordnad intern och extern information vid höjd beredskap.

2.3. Författningsberedskap

Naturvårdsverket har under 2025 deltagit i beredskapssektorns arbetsgrupp för författningsberedskap. Inom arbetsgruppen analyseras bland annat vilka möjligheter som finns att kunna göra undantag från krav enligt EU-rätten med hänvisning till nationell säkerhet.

Naturvårdsverket har i sitt interna arbete identifierat behov av att öka författningsberedskapen inom miljölagstiftningen. Detta arbete kommer att fortsätta under 2026. En höjd författningsberedskap ökar möjligheterna för att en välvägd och ändamålsenlig miljölagstiftning kan tillämpas även vid kris eller krig.

2.4. Samverkan

Naturvårdsverket har under året stärkt samverkan genom att utveckla VA-POS och etablera A-POS, två forum för privat-offentlig samverkan som ska öka beredskapen inom avlopp och avfall. Mer om detta finns beskrivet under avsnitt 2.5 och 2.6.

Länsstyrelserna utgör en central aktör i vårt arbete med beredskap, både inom avlopp och avfall och inom miljöområdet i stort. Naturvårdsverket har därför stärkt samverkan med dem under året. Vi har haft regelbundna möten med projektgruppen i länsstyrelsernas regeringsuppdrag att stödja kommunerna i arbetet med avloppsberedskap¹. Syftet har varit att utbyta information och stärka varandra i våra respektive beredskapsuppdrag. Vi har tillsammans planerat och genomfört två webinarier om nödavlopp respektive kontinuitetsplanering av reservdelar. Arbetet har skett i samarbete med Svenskt vatten och Livsmedelverket och varit riktade till både offentliga och privata aktörer inom avloppsområdet.

En fördjupad dialog om samverkan har initierats med länsstyrelserna med fokus på lägesbilsarbetet. Dialogen har bland annat berörtroll- och ansvarsfördelning i kontakten med kommuner och insamling av information.

Vidare dialog har förts om hur Naturvårdsverket kan stötta länsstyrelserna i relation till miljöbalkens tillämpning i kris och krig, däribland miljötillsyn och prövning av miljöfarliga verksamheter. Miljöbalkens tillämpning relaterar inte bara till avlopp och avfallshantering, utan även till annan typ av industri och miljöfarlig verksamhet som är av betydelse för totalförsvaret.

Samverkan sker på olika nivåer inom beredskapssektorn för livsmedelsförsörjning och dricksvatten. Myndigheterna har en gemensam styrgrupp samt planeringsgrupp för arbetet i beredskapssektorn, och myndighetscheferna har börjat ses månadsvis. Det finns ett tiotal olika arbetsgrupper som fokuserar på olika områden. Exempel på områden är lägesbilsarbetet, privat-offentlig samverkan, utbildning- och övning samt Nato och internationellt arbete.

Naturvårdsverket har påbörjat en dialog med Finland och övriga nordiska länder för att tillmötesgå de behov som finns inom avlopps- och avfallsområdet. Fokus i det internationella och främst nordiska samarbete ligger på att utbyta kunskap och identifiera ömsesidiga beroenden i arbetet med avfalls- och avloppsberedskap.

Sammantaget stärker insatserna inom samverkan vår gemensamma förmåga genom samarbete och kunskapsutbyte. Det leder till bättre koordinering och högre effektivitet vid kriser, vilket bidrar till att upprätthålla samhällsviktiga funktioner.

I Naturvårdsverkets regleringsbrev för 2025 efterfrågas ett tydliggörande av hur vår samverkan med regioner ser ut och har utvecklats². Inom avfalls- och avloppsberedskapen är regionerna i dagsläget inte en primär samverkanspart för Naturvårdsverket. Samtidigt är regionerna en betydande aktör vars hälso- och

¹ Regleringsbrev för budgetåret 2025 avseende länsstyrelserna, Fi2020/0059

² Naturvårdsverket (2025). *Regleringsbrev för budgetåret 2025 avseende Naturvårdsverket, regeringsuppdrag: "Åtgärder för ett starkt civilt försvar inom avlopps- och avfallsområdet samt cybersäkerhet"*.

sjukvårdsverksamhet är starkt beroende av att avfalls- och avloppstjänster fungerar även under höjd beredskap och ytterst krig. Det kommer därför att vara viktigt för Naturvårdsverket att fortsatt följa utvecklingen och säkerställa att regionernas behov fångas upp i det bredare beredskapsarbetet.

2.5. Stärkt beredskap inom avfallshantering

En fungerande avfallshantering är avgörande för att skydda hälsa och miljö samt för att minska risken för sanitära problem och smittspridning i händelse av kris och krig. En fungerande avfallshantering är också betydelsefull för att andra viktiga funktioner i samhället ska fungera. Avfall är dessutom en viktig resurs i produktionen av energi och drivmedel och exempelvis vid framställning av biogödsel för livsmedelsförsörjning.

Inom avfallshanteringen har Naturvårdsverket fokuserat på att bygga vår interna förmåga samt att stötta samhällsviktiga verksamheter inom ansvarsområdet.

Under 2024–2026 genomför myndigheten bland annat projektet *Risk- och försörjningsanalys för en robust avfallshantering och energiförsörjning* med stöd av krisberedskapsmedel från 2:4-anslaget. Inom ramen för projektet kommer vi att ta fram förslag på åtgärder för ökad robusthet inom avfallshantering och energiförsörjning. Syftet är att stärka beredskapen vid kris och höjd beredskap samt säkerställa kritiska beroenden. Fokus ligger på Sveriges kapacitet att samla in, lagra och behandla avfall samt att försörja fjärrvärmeproduktionen med bränsle.

Inom projektet har Naturvårdsverket genomfört en kartläggning av avfallsflöden och beroenden samt identifierat vilka aktörer som berörs. Utifrån det genomförs under 2026 en analys som identifierar brister och behov som behöver beaktas och hanteras. Även förslag till åtgärder tas fram kopplat till detta. Målet är att berörda aktörer ska implementera åtgärder i sina beredskapsplaner. Inom projektet har det etablerats en samverkansgrupp med externa aktörer inom hela avfallskedjan. Syftet med denna grupp är att få inspel på den kartläggning och den analys som myndigheten gör för att kunna bidra med relevanta och realistiska åtgärdsförslag. Utöver denna samverkansgrupp har myndigheten även genomfört 16 dialoger med aktörer som har ansvar inom avfallsområdet. Syftet med dialogerna har varit att gemensamt kartlägga brister och beroenden.

Inom beredskapssektorns investeringsprogram har Naturvårdsverket lagt grunden för ett investeringsstöd som stärker avfallshanteringen vid höjd beredskap. Målet med stödet är att bidra till en robust avfallshantering genom att stärka olika aktörers förmåga att lagra, transportera och behandla avfall vid höjd beredskap. Under 2025 har arbetet omfattat en första version av en behovsanalys med förslag på insatsområden. Behovsanalysen baseras på den risk- och försörjningsanalys som gjordes 2025 och som fortsätter under 2026.

Under 2025 har privat-offentlig samverkan inom avfallsområdet, kallad A-POS, etablerats med ett första samverkansmöte. Genom att samla både privata och offentliga aktörer arbetar A-POS förebyggande för att säkra försörjningskedjor och hantera störningar. Initiativet skapar en plattform för dialog, gemensamma lösningar och kunskapsutbyte, vilket är avgörande för att bygga en robust avfallssektor. Naturvårdsverket ser att denna typ av samverkan kommer att vara viktig även framöver.

Sammantaget bidrar dessa insatser till att skapa en mer robust avfallshantering som fungerar även under höjd beredskap och att sektorn har förmåga att agera snabbt och samordnat vid en eventuell krissituation.

2.6. Stärkt beredskap inom avlopp

Under 2025 har Naturvårdsverket arbetat för att stärka beredskapen inom avloppshantering, en viktig samhällsfunktion som är avgörande för människors hälsa, hygien och även för miljön. Om sanitetsproblem uppstår vid en fredstida kris eller höjd beredskap behöver det åtgärdas omgående för att skydda människors hälsa.

Sanitet handlar både om tillgång till vatten av tillräckligt god kvalitet och om att kunna gå på toaletten utan risk för smittspridning. Problem med avloppshantering i tätbebyggda områden kan få allvarliga konsekvenser om alternativa lösningar inte snabbt kan ordnas. Eftersom behov och förutsättningar varierar är det viktigt att kommuner planerar för fungerande alternativ vid störningar i avloppstjänsten.

Naturvårdsverket har genomfört en utredning av *alternativa lösningar vid störningar i ordinarie avloppstjänst*, med syfte att ge kommuner och va-huvudmän stöd i krisplanering. Inom detta arbete har flera workshops genomförts med deltagare från olika delar av samhället. Deltagarna utgjordes av myndigheter både på lokal, regional och central nivå, regioner, branschorganisationer både för avlopp och avfall, va-huvudmän och renhållare samt privata aktörer som arbetar med frågor om avlopps- och avfallsberedskap. Lärdomar som framkom var att en god krisplanering för avlopp är avgörande, särskilt kring kompetens- och personalförsörjning, ansvar, prioriteringar, finansiering och övning. Det är också viktigt med god kommunikation.

Utöver workshopparna har vi fört dialog med särskilt relevanta aktörer. En konsult har även gjort en omvärldsanalys om hur andra länder har arbetat med avloppsberedskap och krisplanering för avlopp. Projektet fortsätter under 2026 och ska resultera i ett stöd för kommunernas krisplanering.

Inom beredskapssektorns investeringsprogram har Naturvårdsverket under året analyserat förutsättningarna för att lansera ett *investeringsstöd för att öka robustheten i avloppssystemen* under 2026. Målet med investeringsstödet för avlopp är att den allmänna va-anläggningen ska fungera även vid höjd beredskap och krig, så att viktiga samhällsintressen tillgodoses och god sanitet upprätthålls för att skydda människors hälsa. Under 2025 har arbetet omfattat en uppdaterad behovsanalys för programområdet samt en beskrivning av förutsättningarna för att genomföra investeringsstödet under 2026. Stödet är i första hand riktat till kommuner och kommunala va-bolag.

Vidare har Naturvårdsverket tillsammans med Livsmedelsverket vidareutvecklat privat offentlig samverkan för vatten och avlopp, kallad VA-POS, som samverkansplattform mellan offentliga och privata aktörer inom dricksvatten- och avloppsektorn.

Insatserna bidrar totalt sett till att stärka kommuners och andra va-aktörers arbete med att säkerställa att avloppshantering fungerar eller ersättningstjänster erbjuds vid höjd beredskap och att sektorn har förmåga att agera snabbt och samordnat vid kris.

2.7. Utbildning och övning

Under 2025 har Naturvårdsverket förstärkt arbetet med utbildning och övning för att höja den interna förmågan och stärka kompetensen inom beredskapsområdet. Vi har tillsammans med beredskapssektorn tagit fram en sektorsgemensam utbildnings- och övningsplan och övat enligt den. Vi har också deltagit i den nationella samverkansövningen ”Övning av totalförsvar”. Vår interna utbildnings- och övningsplan utgår dels från de förmågeområden vi har identifierat som viktigast, dels från den nationella övningsplanen. Dessa förmågeområden är bland annat samverkan och ledning, medvetet beslutsfattande, krigsorganisation, lägesbildsrapportering, privat-offentlig samverkan, försörjningsberedskap, prioritering, författningsberedskap och strategisk kommunikation.

Vi har genomfört en bred utbildningssatsning för hela myndigheten och särskilda beredskapsfunktioner för att höja kunskapen om civilt försvar. Dessutom har interna utbildningar och workshoppar med övningsmoment genomförts för att stärka förståelsen för myndighetens roll som beredskapsmyndighet inom våra ansvarsområden

Tillsammans med beredskapsmyndigheterna inom sektorn utvecklar vi webbutbildningar om grunderna i civilt försvar och beredskap samt fördjupningsmoduler för respektive samhällsviktig funktion.

För att få övningserfarenhet och nå ut till externa aktörer inom vårt ansvarsområde har Naturvårdsverket deltagit i de regionala nödvattenövningar som länsstyrelserna och Livsmedelsverket arrangerar. Det har lett till att främst avloppsperspektivet har börjat inkluderas i dessa övningar under året. Myndigheten för nu en dialog med den nationella övningsledningen om hur dessa övningar kan utvecklas för att tydligare få in avlopps- och avfallsperspektiven framöver.

På avfallsområdet har det under 2025 genomförts en extern övning för att undersöka sårbarheter med aktörerna i avfallshanteringskedjan.

I samband med utvecklingen av Naturvårdsverkets krigsorganisation används övning som ett verktyg för att både stärka organisationens förmåga och involvera ett stort antal medarbetare i diskussioner om myndighetens roll.

Genom dessa insatser stärker vi vår förmåga att agera i komplexa situationer och samverka med andra aktörer. Arbetet bidrar även till att utveckla rutiner och processer som gör att myndigheten kan agera snabbare och mer effektivt vid kris.

2.8. Cybersäkerhet och informationssäkerhet

Naturvårdsverket har under året genomfört Cybersäkerhetskollen³ och arbetar vidare med insatser utifrån resultatet. För att möta ökade krav på digital robusthet har Naturvårdsverket genomfört IT-säkerhetsinsatser så som utveckling av en säker lagringsyta och genomförande av penetrationstester. Inom informationssäkerhet har en översyn av styrande dokument, klassningsstruktur och riskbedömningar också genomförts. Dessa insatser är grundläggande för att skydda känslig information och upprätthålla verksamheten

³ Cybersäkerhetskollen är Myndigheten för civilt försvars nationella verktyg för uppföljning av systematiskt cybersäkerhetsarbete.

under störda förhållanden, vilket är en förutsättning för att kunna leda och samordna arbetet vid höjd beredskap.

3. Sammanfattning av medelsanvändning

I budgetpropositionen för 2025 tillfördes myndighetens förvaltningsanslag 12 miljoner kronor för civilt försvar. I vårändringsbudgeten för 2025 tillfördes förvaltningsanslaget ytterligare 10 miljoner kronor för civilt försvar. Sammanlagt har myndigheten under året tillförts sammanlagt 22 miljoner kronor för civilt försvar via förvaltningsanslaget.

Myndigheten har även under året erhållit bidrag från anslaget 2:4 för tre utvecklingsprojekt. Dessa rör risk- och försörjningsanalys inom avfall, lösningar vid störning av ordinarie avloppssystem och utveckla beredskapsmyndighet (främst övning och privat- och offentlig samverkan). Sammanlagt har myndigheten använt knappt 3,6 miljoner kronor av bidraget från 2:4-anslaget. Det motsvarar det belopp som rekviderats från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) under året.

Dessa medel har använts enligt följande:

Åtgärdsområde	Förvaltnings- anslag	2:4-bidrag	Totalt
Organisationsberedskap och styrning	4 935 000	0	4 935 000
Kommunikationsberedskap	950 000	0	950 000
Stärkt beredskap inom avfallshantering	1 300 000	1 357 000	2 657 000
Stärkt beredskap inom avlopp	3 204 000	1 071 00	4 275 000
Samverkan och ledning	2 300 000	465 000	2 765 000
Cybersäkerhet och informationssäkerhet	2 850 000	0	2 850 000
Författningsberedskap	81 000	0	81 000
Utbildning och övning	1 170 000	698 000	1 868 000
Totalt	16 790 000	3 592 000	20 382 000

Av de medel som tilldelats på förvaltningsanslaget har alltså 16,8 miljoner kronor använts under året. Avvikelsen på 5,2 miljoner kronor förklaras delvis av att en stor del av medlen tillfördes myndigheten sent på året. Ytterligare förklaringar är förseningar i myndighetens arbete med att bygga om myndighetens lokaler i Stockholm av bland annat säkerhetsskyddsskäl samt förseningar i genomförandet av vissa cybersäkerhetsprojekt.

4. Reflektioner och förhållningssätt för det fortsatta beredskapsarbetet

Detta kapitel sammanfattar övergripande reflektioner från beredskapsarbetet under 2025 samt beskriver några förhållningssätt som Naturvårdsverket ser som viktiga för det fortsatta arbetet.

Naturvårdsverket har under tre år arbetat med att långsiktigt stärka vår förmåga att agera som beredskapsmyndighet. Det är en förflyttning som vi behöver

genomföra både för att säkerställa att de samhällsviktiga funktionerna inom vårt ansvarsområde kan upprätthållas vid höjd beredskap och för att möta kraven på oss som beredskapsmyndighet. Förflyttningen spänner över ett brett spektrum av frågor och behöver därför få ta både tid och resurser i anspråk. För att använda så mycket resurser och tid som möjligt till konkret förmågeutveckling är det dessutom angeläget att administration och rapportering hålls så enkel och effektiv som möjligt.

Samverkan är en nyckel i beredskapsarbetet eftersom Naturvårdsverket verkar i ett komplext system med starka inbördes samband. För att kunna bygga förmåga där det behövs som bäst måste vi ha förståelse för andra aktörers förutsättningar, och bygga relationer såväl som processer och rutiner. Även detta tar tid och resurser i anspråk. Naturvårdsverket har etablerat en god samverkan inom många områden och särskilt inom beredskapssektorn, men vi ser också tydliga behov av att stärka samverkan med myndigheter utanför vår beredskapssektor.

Energimyndigheten – som även ingår i myndighetens referensgrupp för A-POS – är ett exempel där gemensamma beröringspunkter och samverkansvinster är särskilt tydliga. Båda myndigheterna arbetar med frågor kopplade till kommunalteknisk försörjning, och det finns betydande beroenden mellan avfallssektorn och energiområdet. Avfall utgör exempelvis en viktig del av bränslet i kraftvärmeverk, vilket i sin tur påverkar både värme- och elproduktion.

Under året har flera insatser genomförts inom både avlopps- och avfallsberedskap, och vi ser en generell ökning i aktörernas medvetenhet och kunskapsnivå. Intresset för beredskapsfrågor inom både avlopps- och avfallsområdet har stärkts, vilket märks genom ett mer aktivt deltagande i samverkansforum och att vissa aktörer har påbörjat intern beredskapsplanering. Samtidigt integreras avlopps- och avfallsfrågor fortfarande endast i begränsad omfattning i den övergripande beredskapsplaneringen. Naturvårdsverket bedömer att det finns ett fortsatt behov av stöd och ser att det blir viktigt att fortsätta att bidra aktivt till att utveckla aktörernas beredskapsarbete.

Arbetet inom både avlopps- och avfallsområdet har under året tagit ett tydligt steg mot ett mer robust och beredskapsstrategiskt angreppssätt. Inom beredskapssektorn har dessa frågor tidigare främst uppmärksamrats utifrån deras betydelse för livsmedels- och dricksvattenproduktion. Nu finns en bredare förståelse för att avfalls- och avloppssystemen är grundläggande för att upprätthålla flera samhällsviktiga funktioner, förebygga smittspridning och bidra till befolkningens uthållighet och försvarsvilja.

Sammanfattningsvis står Naturvårdsverket nu på en stabilare grund som beredskapsmyndighet, men det finns fortsatt behov av långsiktighet, stärkt samverkan och systematiskt stöd för att säkerställa robusthet inom avfalls- och avloppsberedskapen framåt.